

plácida y tranquila, cuando los cónyuges se acerquen á él con el espíritu religioso que da al hombre fortaleza y ánimo invicto, que hace que los vicios que puedan existir en ellos, que las diferencias de carácter, que el peso de los cuidados maternos, que la trabajosa solícitud de los hijos se consideren como compañeros inseparables de la vida, y se sufran todas las adversidades y trabajos, no solo con moderación, sino también con buena voluntad.

También debe evitarse contraer matrimonio con personas que no son católicas, pues apenas es posible la paz entre esposos que disienten en materia de religión. Semejantes matrimonios deben evitarse con sumo cuidado, principalmente porque dan ocasión á juntarse y comunicar en cosas sagradas con quien no es lícito; crean un peligro á la religión del cónyuge católico; sirven de impedimento á la buena educación de los hijos, é inclinan frecuentemente los ánimos á medir por un rasero todas las religiones, olvidando la diferencia que hay entre lo falso y lo verdadero. Últimamente, comprendiendo bien que ninguno debe ser ajeno á nuestra caridad, recomendamos á la autoridad de la fe y á vuestra piedad, Venerables Hermanos, á aquellos miserables que, arrebatados por el impetu de sus pasiones y olvidados de su eterna salvación, viven mal y en pecado, unidos con el vínculo de ilegítimo matrimonio. Desplegad vuestro celo en atraer á estos hombres á su deber, y, ya por vosotros mismos inmediatamente, ya interpuesta la mediación de personas cristianas, trabajad por todos los medios posibles para hacerles comprender que han obrado criminalmente, que deben hacer penitencia y determinarse á contraer un matrimonio verdadero, acomodándose al rito católico.

Entre tanto, y como señal de los dones celestiales y testimonio de Nuestra singular benevolencia á todos vosotros, Venerables Hermanos, y los pueblos confiados á vuestra solícitud, enviamos de todo corazón la Bendición Apostólica.

Dado en San Pedro de Roma, día diez de Febrero de mil ochocientos ochenta, año segundo de Nuestro Pontificado.

LEÓN PAPA XIII.

EPISTOLA ENCYCLICA

De matrimonio christiano.

LEO PP. XIII

VENERABILES FRATRES

SALUTEM ET APOSTOLICAM BENEDICTIONEM

A CANUM divinae sapientiae consilium, quod Salvator hominum Iesus Christus in terris erat perfecturus, eo spectavit, ut mundum, quasi vetustate senescentem, Ipse per se et in se divinitus instauraret. Quod splendida et grandi sententia complexus est Paulus Apostolus, cum ad Ephesios ita scriberet: *Sacramentum voluntatis suae... instaurare omnia in Christo, quae in caelis et quae in terra sunt* (1). Revera cum Christus Dominus mandatum facere instituit quod dederat illi Pater, continuo novam quandam formam ac speciem rebus omnibus impertit, vetustate depulsa. Quae enim vulnera peccati primi parentis humanae naturae imposuerat, Ipse sanavit: homines universos, natura filios irae in gratiam cum Deo restituit: diuturnis fatigatos erroribus ad veritatis lumen reduxit; omni impuritate confectos ad omnem virtutem innovavit; redonatisque hereditati beatitudinis sempiternae spem certam fecit, ipsum eorum corpus, mortale et caducum, immortalitatis et gloriae caelestis particeps aliquando futurum. Quo vero tam singularia beneficia, quamdiu essent homines, tamdiu in terris permenerent, Ecclesiam am constituit vicariam muneris sui, eamque iussit, in futurum prospiciens, si quid esset in hominum societate perturbatum, ordinare; si quid collapsum, restituere.

Quamquam vero divina haec instauratio, quam diximus, praecipue et directo homines attingit in ordine gratiae supernaturali constitutos tamen proficiat ac salutare eiusdem fructus in ordinem quoque na-

(1) Ad. Eph. i, 9-10.

turalem largiter permanarunt; quamobrem non mediocrem perfectionem in omnes partes acceperunt cum singuli homines, tum humani generis societas universa. Etenim, christiano rerum ordine semel condito, hominibus singulis feliciter contigit, ut ediscerent atque adulescerent in paternali Dei providentia conquiescere, et spernere alere, quae non confundit, caelestium auxiliorum; quibus ex rebus fortitudo, moderatio, constantia, aequabilitas pacis animi, plures denique praecellentes virtutes et egregia facta consequuntur.—Societati vero domesticae et civili mirum est quantum dignitatis, quantum firmitudinis et honestatis accesserit. Aequior et sanctorum effecta principum auctoritas; propensior et facilius populorum obtemperatio; arctior civium coniunctio; tutiora iura dominii. Omnino rebus omnibus, quae in civitate habentur utiles, religio christiana consuluit et providit; ita quidem, ut, auctore S. Augustino, plus ipsa afferre momenti ad bene beatumque vivendum non potuisse videatur, si esset paradisi vel augendis mortalibus vitae commodis et utilitatibus unico nata.

Verum de hoc genere toto non est Nobis propositum modo singula enumerare; volumus autem de convictu domestico eloqui, cuius est in matrimonio principium et fundamentum.

Constant inter omnes, Venerabiles Fratres, quae vera sit matrimonii origo.—Quamvis enim fidei christianae vituperatores perpetuum hac de re doctrinam Ecclesiae fugiant agnoscere, et memoriam omnium saeculorum delere iamdiu contendant, vim tamen lucemque veritatis nec extinguere nec debilitare potuerunt. Nota omnibus et nemini dubia commemoramus: postquam sexto creationis die formavit Deus hominem de limo terrae, et inspiravit in faciem eius spiraculum vitae, sociam illi voluit adiungere, quam de latere viri ipsius dormientis mirabiliter eduxit. Qua in re hoc voluit providentissimus Deus, ut illud par coniugum esset cunctorum hominum naturale principium, ex quo scilicet propagari humanum genus, et, nunquam intermissis procreationibus, conservari in omne tempus oporteret. Atque illa viri et mulieris coniunctio, quo sapientissimis Dei consiliis responderet aptius, vel ex eo tempore dux potissimum, easque in primis nobiles, quasi alte impressas et insculptas prae se tulit proprietates, nimirum unitatem et perpetuitatem.—Idque declaratum aperteque confirmatum ex Evangelio perspicimus divina Iesu Christi auctoritate; qui iudeis et Apostolis testatus est, matrimonium ex ipsa institutione sui dumtaxat inter duos esse debere scilicet virum inter et mulierem; ex duobus unam veluti carnem fieri; et nuptiale vinculum sic esse Dei voluntate intime vehementerque nexum, ut a quopiam inter homines dissolvi, aut distrahi nequeat. *Adhaerbit (homo) uxori suae, et erunt duo in carne una. Itaque iam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet* (1).

(1) Matth. xix, 5-6.

Verum haec coniugii forma, tam excellens atque praestans, sensim corrumpi et interire apud ethnicos populos coepit; et penes ipsum Hebraeorum genus quasi obnubilari atque obscurari visa.—Nam apud hos de uxoris susceperat consuetudo communis, ut singulis viris habere plus una liceret; post autem, cum *ad duritiam cordis* (1) eorum indulgenter permisisset Moyses repudiiorum potestatem, ad divertium factus est aditus.—In societate vero ethnicorum vix credibile videatur, quantum corruptelam et demutationem nuptiae contraxerint, quippe quae obiectae fluctibus essent errorum uniuscuiusque populi et cupiditatum turpissimarum. Cunctae plus minus gentes dediscere notionem germanamque originem matrimonii visae sunt; eamque ob causam de coniugiis passim ferebantur leges, quae esse e republica viderentur, non quas natura postularet. Sollemnes ritus, arbitrio legumlatorum inventi, efficiebant ut honestum uxoris, aut turpe concubinae nomen mulieres nanciscerentur; quin eo ventum erat, ut auctoritate principum reipublicae caveretur, quibus esset permissum inire nuptias, et quibus non esset, multum legibus contra aequitatem contendentibus, multum pro iniuria. Praeterea polygamia, polyandria, divortium causae fuerunt, quamobrem nuptiale vinculum magnopere relaxaretur. Summa quoque in mutuis coniugum iuribus et officiis perturbatio extitit, cum vir dominium uxoris acquireret, eamque suas sibi res habere, nulla saepe iusta causa, iuberet; sibi vero ad efrenatam et indomitam libidinem praecipiti impune liceret *excurrere per lupanaria et ancillas, quasi culpam dignitas faciat, non voluntas* (2). Exsuperante viri licentia, nihil, erat uxore miserius, in tantam humilitatem deiecta, ut instrumentum pene haberetur ad explendam libidinem, vel gignendam sobolem comparatum. Nec pudor fuit, collocandas in matrimonium emi vendi, in rerum corporum similitudinem (3), data interdum parenti maritoque facultate extremum supplicium de uxore sumendi. Talibus familiam ortam concubinis necesse erat aut in bonis reipublicae esse, aut in mancipio patrifamilias (4), cui leges hoc quoque posse dederant, non modo liberorum conficere et dirimere arbitratu suo nuptias, verum etiam in eisdem exercere vitae necisque immensem potestatem.

Sed tot vitis tantisque ignominias, quibus erant inquinata coniugia, sublevatio tandem et medicina divinitus quaesita est; quandoquidem restitutor dignitatis humanae legumque mosaicarum perfectior Iesus Christus non exiguum, neque postremam de matrimonio curam adhibuit. Etenim nuptias in Cana Galilaeae Ipse praesentia sua nobilitavit, primoque ex prodigiis a se editis fecit memorabiles (5); quibus causis vel ex eo die in hominum coniugia nova cuiusdam sanctitudinis initia videntur esse profecta. Deinde matrimonium revocavit ad primaevae originis nobilitatem, cum Hebraeorum mores improbando, quod et multitudine uxorum et repudii facultate abute-

(1) Ibid., 8.—(2) Hieronym. Oper. tom. 1, col. 455.—(3) Arnob. *Adv. Gent.* 4.—(4) Dionys. Halicarn. lib. II, c. 26, 27.—(5) Ioan. II.

rentur; tum maxime præcipiendo, ne quis dissolvere auderet quod perpetuo coniunctionis vinculo Deus ipse constrinxisset. Quapropter cum difficultates diluisset ab institutis mores in medium allatas, supremi legislatoris suscepta persona, hæc de coniugiis sanxit: *Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, moechatur; et qui dimissam duxerit, moechatur* (1).

Verum quæ auctoritate Dei de coniugiis decreta et constituta sunt, ea nunci divinarum legum Apostoli plenius et enucleatius memorie litterisque profuderunt. Imvero Apostolis magistris accepta referenda sunt, quæ sancti Patres nostri, Concilia et universalis Ecclesie traditio semper docuerunt (2), nimirum Christum Dominum ad Sacramenti dignitatem evexisse matrimonium; simulque effecisse ut coniuges, caelesti gratia quam merita eius pepererunt septi ac muniti, sanctitatem in ipso coniugio adipiscerentur: atque in eo, ad exemplar mystici connubii sui cum Ecclesia mire conformato, et amorem qui est nature consentaneus perfecisse (3), et viri ac mulieris individuam supæ naturæ societatem divinæ caritatis vinculo validius coniunxisse. Viri, Paulus inquit ad Ephesios, *diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit Ecclesiam et seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret... Viri debent diligere uxores suas ut corpora sua... nemo enim unquam carnem suam odio habuit; sed nutrit et fovet eam, sicut et Christus Ecclesiam; quia membra suæ corporis eius, de carne eius et de ossibus eius. Propter hoc reliquet homo patrem et matrem suam et adhaerebit uxori suæ et erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo et in Ecclesia* (4).—Similiter Apostolis auctoribus didicimus unitatem, perpetuamque firmitatem, quæ ab ipsa requirebatur nuptiarum originis, æternam esse et nullo tempore violabilem Christum iussisse. *Is qui matrimonio iuncti sunt, idem Paulus ait, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere; quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari* (5). Et rursus: *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius vivit: quod si dormierit vir eius, liberata est* (6). Hiscæ igitur causis matrimonium extitit sacramentum magnum (7), honorabile in omnibus (8), piæ castum, rerum altissimarum imago et significatione verendum.

Neque his dumtaxat quæ commemorata sunt, christiana eius perfectio absolutioque continetur. Nam primo quidem nuptiali societate excelsius quiddam et nobilissimum propositum est, quam antea fuisset; ea enim spectare iussa est non modo ad propagandum genus humanum, sed ad ingenerandum Ecclesie sobolem, *cives Sanctorum et domesticos Dei* (9); ut nimirum populus ad veri Dei et Salvatoris nostri Christi cultum et religionem procrearetur atque educaretur (10).—

(1) Matth. XIX, 9.—(2) Trid. sess. XXIV, in pr.—(3) Ibid., cap. 1 de reform. matr.—(4) Ad Ephes. v, 25 et seqq.—(5) I. Cor. VII, 10-11.—(6) Ibid. VII, 39.—(7) Ad Eph. V, 2.—(8) Ad Hebr. XIII, 4.—(9) Ad Eph. II, 19.—(10) Catech. Rom. cap. VIII.

Secundo loco sua utrique coniugum sunt officia definita, sua iura integre descripta. Eos scilicet ipsos necesse est sic esse animo semper affectos, ut amorem maximum, constantem fidem, solers assiduamque præsidium alteri alterum debere intelligant. — Vir est familie princeps, et caput mulieris; quæ tamen, quia caro est de carne illius et os de ossibus eius, subiciatur paratque viro, in morem non ancillæ, sed sociæ; ut scilicet obedientiæ præstitæ nec honestas nec dignitas absit. In eo autem qui præest, et in hac quæ parat, cum imaginem utaque referant alter Christi, altera Ecclesie, divina caritas esto perpetua moderatrix officii. Nam *vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesie... Sed sicut Ecclesia subiecta est Christo, ita et mulieres viris suis in omnibus* (1).—Ad liberos quod pertinet, subesse et obtemperare parentibus, hisque honorem adhibere propter conscientiam debent; et vicissim in liberis tuendis atque ad virtutem potissimum informandis omnes parentum curas cogitationesque evigilare necesse est: *Patres... educate illos (filios) in disciplina et correptione Domini* (2). Ex quo intelligitur, nec pauca esse coniugum officia, neque levia; ea tamen coniugiis bonis, ob virtutem quæ Sacramento percipitur, non modo tolerabilia fiunt, verum etiam iucunda.

Christus igitur, cum ad talem ac tantam excellentiam matrimonii renovavisset, totam ipsorum disciplinam Ecclesie credidit et commendavit. Quæ potestatem in coniugia christianorum omni cum tempore, tum loco exercuit, atque ita exercuit ut illam propriam eius esse appareret, nec hominum concessu quositam, sed auctoris sui voluntate divinitus adeptam.—Quot vero et quam vigilas curas in retinenda sanctitate nuptiarum collocavit, ut sua his incolumitas maneret, plus est cognitum quam ut demonstrari debeat.—Et sane improbatos novimus Concilii Hierosolymitani sententia amotos solutos et liberos (3); civem Corinthium incesti damnatum beati Pauli auctoritate (4); propulsatos ac reiectos eodem semper tenore fortitudinis conatus plurimorum, matrimonium christianum hostiliter petentium, videlicet Gnosticorum, Manichaerum, Montanistarum sub ipsa rei christianæ primordiis; nostra autem memoria Mormonum, Sensimoniorum, Phalansterianorum, Communistarum.—Simili modo ius matrimonii æquabile inter omnes atque unum omnibus est constitutum, veteri inter servos et ingenuos sublato discrimine (5); exæquetur viri et uxoris iura; atenim, ut sicut Hieronymus (6), *apud nos quod non licet feminis, æque non licet viris; et eadem servitus pari conditione censetur*: atque illa eadem iura ob remunerationem benevolentiae et vicissitudinem officiorum stabiliter firmata; adserta et vindicata mulierum dignitas; velitum viro poenam capitis de adultera sumere (7), iuratamque fidem libidinosæ atque impudicæ

(1) Ad Eph. V, 23-24.—(2) Ad Eph. VI, 4.—(3) Act. XV, 29.—(4) I. Cor. V, 5.—(5) Cap. 1 de castig. serv.—(6) Oper. tom. I, col. 465.—(7) Can. Interfectores, et Can. Admoneri, quæst. 2.

violare. — Atque illud etiam magnum est quod de potestate patrumfamilias Ecclesia, quantum oportuit, limitaverit, ne filiis et filiabus coniugii cupidis quidquam de iusta libertate minueretur (1); quod nuptias inter cognatos et affines certis gradibus nullas esse posse decreverit (2), ut nimirum supernaturalis coniugum amor latiore se campo diffunderet; quod errorem et vim et fraudem, quantum potuit, a nuptiis prohibenda curaverit (3); quod sanctam pudicitiam thalami, quod securitatem personarum (4), quod coniugiorum decus (5), quod religionis incoluntatem (6) sarta tecta esse voluerit. Denique tanta vi, tanta providentia legum divinum istud institutum communiit, ut nemo sit rerum aequus existimator, quin intelligat, hoc etiam ex capite quod ad coniugia refertur, optimam esse humani generis custodem ac vindicem Ecclesiam; cuius sapientia et fugam temporum, et iniurias hominum, et rerum publicarum vicissitudines innumera-biles victrix evasit.

Sed, adveniente humani generis hoste, non desunt qui, sicut cetera redemptionis beneficia ingretere repudiant, sic restitutionem perfectionemque matrimonio aut spernant, aut omnino non agnoscunt. — Flagitium nonnullorum veterum est, inimicos fuisse nuptiis in aliqua ipsarum parte; sed multo aetate nostra peccant perniciosius qui earum naturam, perfectam expletamque omnibus suis numeris et partibus, malunt funditus pervertere. Atque huius rei causa in eo praecipue sita est, quod imbuti falsae philosophiae opinionibus corruptaque consuetudine animi plurimorum, nihil tam moleste ferunt, quam subesse et parere; acerrimeque laborant, ut non modo singuli homines, sed etiam familiae atque omnis humana societas imperium Dei superbe contemnant. — Cum vero et familiae et totius humane societatis in matrimonio fons et origo consistat, illud ipsum iurisdictioni Ecclesiae subesse nullo modo patitur; imo delictare ab omni sanctitate contendunt, et in illarum rerum exiguum sane gyrum compellere, quae auctoribus hominibus institutae sunt, et iure civili populorum reguntur atque administrantur. Unde sequi necesse erat ut principibus reipublicae ius in connubia omne tribuerent, nullum Ecclesiae esse decernerent; quae si quando potestatem eius generis exercuit, id ipsum esse aut indulgentia principum, aut iniuria factum. Sed iam tempus esse inquit, ut qui rempublicam gerunt, idem sua iura fortiter vindicent, atque omnem coniugiorum rationem arbitrio suo moderari aggrediantur. — Hinc illa nota, quae *matrimonia civilia* vulgo appellantur; hinc scitae leges de caussis, quae coniugiis impedimento sint; hinc iudiciales sententiae de contractibus coniugalibus, iure ne irriti fuerint, an vitio. Postremo omnem facultatem in hoc genere iuris constituendi et dicendi videmus Ecclesiae catho-

(1) Cap. 30, quaest. 3, cap. 3 de cognat. spirit. — (2) Cap. 8 de consens. et affinis cap. 1 de cognat. legit. — (3) Cap. 25 de sponsal. et matrim.; et alibi. — (4) Cap. 1 de concens. in d., cap. 5 et 6 de eo qui dicit in matr. — (5) Cap. 3, 5 et 8 de sponsal. et matr. — Trid. sess. XXIIV, cap. 3 de reform. matr. — (6) Cap. 7 de divort.

licae praereptam tanto studio, ni nulla iam ratio habeatur nec divinae potestatis eius, nec providarum legum, quibus tamdiu vixere gentes, ad quas urbanitatis lumen cum christiana sapientia pervenisset.

Attamen *Naturalistae* liquae omnes, qui reipublicae nomen se maxime colere profitentes, malis hisce doctrinis totas civitates miscescere nituntur, non possunt reprehensionem falsitatis effugere. Etenim cum matrimonium habeat Deum auctorem, fueritque vel a principio quaedam Incarnationis Verbi Dei adumbretio, idcirco inest in eo sacrum et religiosum quiddam, non adventitium, sed ingentum, non ab hominibus acceptum, sed natura insitum. Quocirca Innocentius III (1) et Honorius III (2), decessores Nostri, non iniuria nec temere affirmare potuerunt, *apud fideles et infideles existere Sacramentum coniugii*. Testantur et monumenta antiquitatis et mores atque instituta populorum, qui ad humanitatem magis accesserant et exquisitioris iuris et sequitis cognitione praestiterant; quorum omnium mentibus informatum anticeptumque fuisse constat, ut cum de matrimonio cogitarent, forma occurreret rei cum religione et sanctitate coniunctae. Hanc ob causam nuptiae apud illos non sine ceremoniis religionis, auctoritate pontificum, ministerio sacerdotum fieri saepe consueverunt. — Ita magna in animis caelestia doctrina carentibus vim habuit natura rerum, memoriae originum, conscientia generis humani — Igitur cum matrimonium sit sua vi, sua natura, sua sponte sacrum, consentaneum est, ut regatur ac temperetur non principum imperio, sed divina auctoritate Ecclesiae, quae rerum sacrarum sola habet magisterium. — Deinde consideranda sacramenti dignitas est, cuius accessione matrimonia christianorum evasere longe nobilissima. De sacramentis autem statuere et praecipere, ita, ex voluntate Christi, sola potest et debet Ecclesia, ut absolum sit plane potestatis eius vel minimam partem ad gubernatores rei civilis velle esse translatam. — Postremo magnum pondus est, magna vis historiae, qua luculenter doceatur, potestatem legiferam et iudicalem, de qua loquimur, libere constanterque ab Ecclesia usurpari consuevisse iis etiam temporibus, quando principes reipublicae consentientes fuisse aut conniventes in ea re, inepte et stulte fingeretur. Illud enim quam incredibile, quam absurdum, Christum Dominum damnae et polygamiae repudique inveteratam consuetudinem delegata sibi a procuratore provinciae vel a principe iustarum potestate; similiter Paulum Apostolum divortia incestusque nuptias edixisse non licere, cedentibus aut tacite mandantibus Tiberio, Caligae, Nerone! Neque illud unquam homini sanae mentis potest persuaderi, de sanctitate et firmitudine coniugii (3), de nuptiis servos inter et ingenuos (4), tot esse ab Ecclesia conditas leges, impetrata facultate ab Imperatoribus romanis, inimicissimis nomini christiano, quibus nihil tam fuit propositum, quam vi et caede religionem Christi op-

(1) Cap. 8, de divorc. — (2) Cap. 11 de transact. — (3) Can. Apost. 13, 17, 18. — (4) Philo-sophum. Oxon. 1851.

primere a tolescentem: praesertim cum ius illud ab Ecclesia protectum a civi i iure interdum adeo disideret, ut Ignatius Martyr (1), Iustinus (2), Athenogoras (3) et Tertullianus (4), tanquam iniustus vel adulterinis publice traducerent nonnullorum nuptias, quibus tamen imperatoriae leges favebant.—Postea vero quam ad christianos Imperatores potentatus omnis reciderat, Pontifices maximi et Episcopi in Concilia congregati, eodem semper cum libertate conscientiae iuris sui de matrimonii iudicia vetare perseverarunt quod utile esse, quod expedire temporibus censuissent, utcumque discrepans ab institutis civilibus videretur. Nemo ignorat quam multa de impedimentis ligaminis, voti, disporitatis cultus, consanguinitatis, criminis, publicae honestatis in Concilio Illiberitano (5), Arelatensi (6), Chalcedonensi (7), Milevitano II (8) aliisque, fuerint ab Ecclesiae praesulibus consultata, quae a decretis iure imperatorio sancitis longe saepe distarent.—Quin tantum abfuit, ut viri principes sibi adscerent in matrimonia christiana potestatem, ut potius eam, quanta est, panes Ecclesiam esse agnoscerent et declararent. Revera Honorius, Theodosius iunior, Iustinianus (9) fatari non dubitarunt, in iis rebus quae nuptias attingant, non amplius quam custodibus et defensoribus sacrorum canonum sibi esse licere. Et de conubiorum impedimentis si quid per edicta sanxerunt, coeussim docuerunt non inviti, nimirum id sibi sumpsisse ex Ecclesiae permissu atque auctoritate (10) cuius ipsius iudicium exquirere et reverenter accipere consueverunt in controversiis de honestate natalium (11), de divortis (12), denique de rebus omnibus cum coniugali vinculo necessitudinem quoque modo habentibus (13).—Igitur iure optimo in Concilio Tridentino definitum est, in Ecclesiae potestate esse *impedimenta matrimonium dirimentia constituere (14), et causas matrimoniales ad indices ecclesiasticos spectare (15)*.

Nec quemquam moveat illa tentopere a Regalibus praedicata distinctio, vi cuius contractum nuptialum a sacramento disjungunt, eo sane consilio, ut, Ecclesiae reservatis sacramenti rationibus contractum tradant in potestatem arbitriumque principum civitatis.—Etenim non potest huiusmodi distinctio, seu verius distractio, probari; cum exploratum sit in matrimonio christiano contractum a sacramento non esse dissociabilem; atque ideo non posse contractum verum et legitimum consistere, quin sit eo ipso sacramentum. Nam Christus Dominus dignitate sacramenti auxit matrimonium; matrimonium autem est ipse contractus, si modo sit factus iure.—Huc accedit, quod ob hanc coeussam matrimonium est sacramentum, quia

est sacrum signum et efficiens gratiam, et imaginem referens mysticorum nuptiarum Christi cum Ecclesia. Isterum autem forma ac figura illo ipso exprimitur summae coniunctionis vinculo, quo vir et mulier inter se conligantur, quodque aliud nihil est, nisi ipsum matrimonium. Itaque apparet, omne inter christianos iustum coniugium in se et per se esse sacramentum; nihilque magis abhorreere a veritate, quam esse sacramentum decus quoddam adiunctum, sui proprietatem alapsam extrinsecus quae a contractu disiungi ac disparari hominum arbitratu queat.—Quapropter nec ratione efficitur, nec teste temporum historia comprobatur potestatem in matrimonia christianorum ad principes reipublicae esse iure tractam. Quod si haec in re alienum violatum ius est, nemo profecto dixerit esse ab Ecclesia violatum.

Utinam vero Naturalistarum orecula, ut sunt plena falsitatis et iniustitiae, ita non etiam essent secunda detrimendorum et calamitatum. Sed facile est pervidere quantum profanata coniugia perniciem stulerint; quantum allatura sint universae heminum communitati.—Principio quidem lex est provisiva divinitus, ut quae Deo et natura auctoribus insoluta sunt, ea tanto plus utilia ac salubria experiamur, quanto magis statu nativo manent integra atque incommutabilia; quandoquidem procreator rerum omnium Deus probe novit quid singularem institutioni et observationi expediret, cunctisque voluntate et mente sua sic ordinavit, ut suum unquam exitum convenienter habitura sit. At si rerum ordinem providentissime constitutum immutare et perturbare hominum temeritas aut improbitas velit, tum vero etiam sapientissime atque utilissime instituta aut obesse incipiunt, aut prodesse desinunt, vel quod vim iuvandi mutatione amiserint, vel quod tales Deus ipse poenas malis de mortalium superbia atque audacia sumere. Iamvero qui sacrum esse matrimonium negant, atque omni despoliatum sanctitate in rerum profanarum coniciunt genus, ii pervertunt fundamenta naturae, et divinae providentiae tum consilia repugnant, tum instituta, quantum potest, demoluntur. Quapropter mirum esse non debet, ex huiusmodi conatibus insanis atque impiis eam generari malorum segetem, qua nihil est salutis animorum, incoluntatque reipublicae perniciosius.

Si consideretur quorsum matrimoniorum pertinet divina institutio, id erit evidentissimum, includere in illis voluisse Deum utilitatis et salutis publicae uberimos fontes. Et sane, praeter quam quod propagationi generis humani prospiciunt, tum instituta, quantum potest, meliorem vitam coniugum bastioremque efficiant; idque pluribus causis, nempe multo ad necessitates sublevandas adiumento, amore constanti et fidei, communi omnium bonorum, gratia caelestis, quae a sacramento proficiscitur. Eadem vero plurimum possunt ad familiarum salutem; nam matrimonia quamdiu sint congruentia naturae, Delique consiliis apte convenientia, firmare profecto valebunt animorum concordiam inter parentes, tueri bonam institutionem liberorum, temperare patriam potestatem proposito divinae potestatis

(1) Epist. ad Polycarp. cap. 5.—(2) Apolog. mal. n. 15.—(3) Legat. pro Christian. nn. 22, 33.—(4) De corona militis cap. 13.—(5) De Aguirre, Conc. Hispan. tom. 1, cap. 13, 15, 16, 17.—(6) Trinitaria. Act. Concil. tom. 1, cap. 11.—(7) Ibid. cap. 16.—(8) Ibid. cap. 17.—(9) Novel. 137.—(10) Fejer. *Matrim. ex instit. Christ.* rest. 18, 15.—(11) Cap. 2 de *ord. magis*.—(12) Cap. 3 de *discori*.—(13) Cap. 13 qui *illu. sint legit.*—(14) Trid. sess. XXIV, can. 4.—(15) Ibid. can. 12.

exemplo, filios parentibus, famulos heris facere obedientes. Ab eiusmodi autem coniugiis expectare civitates in re possunt genus et sobolem civium, qui probi animati sint, Deique reverentia atque amore assueti, sui officii esse ducant iuste et legitime imperantibus obtemperare, cunctos diligere, laedere neminem.

Hos fructus tantos ac tam præclaros tamdiu matrimonium revera genuit, quamdiu munera sanctitatis, unitatis, perpetuitatisque retinuit, a quibus vim omnem accipit frugiferam et salutarem; neque est dubitandum similes partesque ingenerituras fuisse, si semper et ubique in potestatem fidemque fuisset Ecclesiae, quae illorum numerum est fideissima conservatrix et vindex.—Sed quia modo passim libuit humanum ius in locum naturalis et divini supponere, deleri non solum coepit matrimonii species ac notio præstantissima, quam in animis hominum impresserat et quasi consignaverat natura; sed in ipsis etiam Christianorum coniugiis, hominum vitio, multum vis illa debilitata est magnorum bonorum procreatrix. Quid est enim boni quod nuptiales afferre possint societates, unde abscedere christiana religio iubetur, quae parens est omnium bonorum, maximasque alit virtutes, excitans et impellens ad decus omne generosi animi atque excelsi? Illa igitur semota ac reiecta, redigi nuptias oportet in servitatem vitiosae hominum naturae et pessimorum dominarum cupiditatum, honestatis naturalis parum valido defensas patrocinio. Hoc fonte multiplex derivata perniciosa, non modo in privatis familiis, sed etiam in civitates influxit. Etenim salutari depulso Dei metu, sublataque curarum levatione, quae nusquam sibi est quam in religione christiana maior, persaepe fit, quod est factu proclive, ut vix ferenda matrimonii munera et officia videantur; et liberarum nimis multi vinculum velint quod iure humano et sponte nexum putant, si dissimilitudo ingeniorum, aut discordia, aut fides ab alterutro violata, aut utriusque consensus, aliaeve causae liberari suadeant oportere. Et si forte satis fieri procacitati voluntatum lege prohibeatur, tum iniquas clamant esse leges, inhumanas, cum iure civium liberorum pugnantibus; quapropter omnino videndum ut illis antiquatis abrogatisque, licere divortia humaniore lege decernatur.

Nostrorum autem temporum legumlatores, cum eorundem iuris principiorum tenaces se ac studiosos profiteantur, ab illa hominum improbitate, quam diximus, si lucri non possunt, etiamsi maxime velint: quare cedendum temporibus ac divortiorum concedenda facultas.—Quod historia idem ipsa declarat. Ut enim alia praetereamus, exeunte saeculo superiore, in illa non tam perturbatione quam deflagratione Galliarum, cum societas omnis amoto Deo, profanaretur, tum demum placuit ratas legibus esse coniugum discessionem. Eadem autem leges renovari hoc tempore multi cupiunt, propterea quod Deum et Ecclesiam pelli e medio ac submoveri volunt a societate conjunctionis humanae; stulti putantes extremum grassanti morum corruptelae remedium ab eiusmodi legibus esse quaerendum.

At vero quanti materiam mali in se divortia contineant, vix attinet dicere. Eorum enim causa fiunt maritalia foedera mutabilia; extenuatur mutua benevolentia; infidelitati perniciosa incitamenta suppeditantur; tuitioni atque institutioni liberorum nocetur; dissensionibus societatibus domesticis praebetur occasio; discordiarum inter familias semina sparguntur; minuitur ac deprimitur dignitas mulierum, quae in periculum veniunt ne, cum libidini virorum inservierint, pro derelectis habeantur.—Et quoniam ad perdendas familias, frangendasque regnorum opes nihil tam velet, quam corruptela morum, facile perspicitur, prosperitati familiarum ac civitatum maxime inimica esse divortia, quae a depravatis populorum moribus nascuntur, ac, teste rerum usu, ad viliosiores vitae privatae et publicae consuetudines aditum inanquam patefaciunt.—Multoque esse graviora haec mala constabit, si consideretur, frenos nullos futuros tantos, qui concessam semel divortiorum facultatem valeant intra certos, aut ante provisos, limites coercere. Magna prorsus est vis exemplorum, maior cupiditatum: hisce incitamentis fieri debet, ut divortiorum libido latius quotidieserpens plurimorum animos invadat, quasi morbus contagione vulgatus, aut agmen aquarum, superatisaggeribus, exundans.

Haec certe sunt omnia per se clara; sed renovanda rerum gestarum memoria fiunt clariora.—Simul ac iter divortii tutum lege praestari coepit, dissidia, similitates, secessiones plurimum crevere; et tanta est vivendi turpitudine consecuta, ut eos ipsos, qui fuerant talium discessionum defensores, facti poenituerit; qui nisi contraria lege remedium mature quaesissent, timendum erat, ne praecipis in suam ipsa perniciem respublica dilaberetur.—Romani veteres prima divortiorum exempla dicuntur inhorruisse; sed non longa mora sensus honestatis in animis obatupescere, moderato cupiditatis pudor interire, fidesque nuptialis tanta cum licentia violari coepit, ut magnam veri similitudinem habere videatur quod a nonnullis scriptum legitimus, mulieres non mutatione consulum, sed maritorum enumerare annos consuevisse.—Pari modo apud Protestantem principio quidem leges sanxerant, ut divortia fieri liceret certis de causis, hisque non sane multis: istas tamen propter rerum similitum affinitatem, compertum est in tantam multitudinem excrevisse apud Germanos, Americanos, aliosque, ut qui non stulte sapuissent, magnopere defendendam putarint infinitam morum depravationem, atque intolerandam legum temeritatem.—Neque aliter se res habuit in civitatibus catholici nominis: in quibus si quando datus est coniugiorum discidium locus, incommodorum, quae consecuta sunt, multitudo opinionum legislatorum longe viit. Nam scelus plurimorum fuit, ad omnem malitiam fraudemque versare mentem, ac per saevitiam adhibitam, per iniurias, per adulteria fingere causas ad illud impuae dissolvendum, cuius pertaesum esset, conjunctionis maritalis vinculum: idque cum tanto publicae honestatis detrimento, ut operam emandandis legibus quamprimum dari omnes iudicaverint oportere.—

Et quisquam dubitabit, quin exitus aequo miseris et calamitosos habituras sint leges divortiorum faurices, sicubi forte in usum aetate nostra revocentur. Non est profecto in hominum commentis vel decretis facultas tanta, ut immutare rerum naturalem indolem conformationemque possint: quae propter rerum sapienter publicam felicitatem interpretantur, qui germanam matrimonii rationem impune perverti posse putant; et, qualibet sanctitate cum religionis tum Sacramenti posthabita, diffingere ac deformare coniugia turpius velle videntur, quam ipsa ethnicorum instituta consuevisent. Ideoque nisi consilia mutantur, perpetuo sibi metuere familiae et societatis humanae debent, ne miserime collocentur in illud rerum omnium certamen atque discrimen, quod est Socialistarum ac Communistarum flagitiosis gregibus iamdiu propositum. — Unde liquet quam absonum et absurdum sit publicam salutem a divortii expectare, quae potius in certam societatis perniciem sunt evasura.

Igitur confitendum est, de communi omnium populorum honore optime Ecclesiam catholicam, sanctitati et perpetuitati coniugiorum tuendae semper intentam; nec exiguum ipsi gratiam deberi, quod legibus civicis centum iam annos in hoc genere multa peccantibus palam reclamaverit (1); quod haeresim deterrimam Protestantium de divortii et repudiis anathemate percussit (2); quod usitatum graecis divortionem matrimoniorum multis modis damnaverit (3); quod irritas esse nuptias decreverit ea conditione initas, ut aliquando dissolvantur (4); quod demum vel a prima aetate leges imperatorias repudiavit, quae divortii et repudiis perniciose favissent (5). — Pontifices vero maximi quoties restiterunt principibus potentissimis, divortia a se facta ut rata Ecclesiae essent minaciter patentibus, toties existimandi sunt non modo pro incolunitate religionis, sed etiam pro humanitatis gentium propugnasse. Quam ad rem omnia admirabiliter posteritas invicti animi documenta a Nicolao I edita adversus Lotharium; ab Urbano II et Paschali II adversus Philippum I regem Galliarum; a Caesestino III et Innocentio III adversus Philippum II principem Galliarum; a Clemente VII et Paulo III adversus Henricum VIII; denique a Pio VII sanctissimo fortissimoque Pontifice adversus Napoleoneum I, secundis rebus et magnitudine imperii exultantem.

Quae cum ita sint, omnes gubernatores administratoresque rerum publicarum, si rationem sequi, si sapientiam, si ipsam populorum utilitatem voluissent, malle debuerant sacras de matrimonio leges

(1) Pius VI, epist. ad. encic. Lincion, 20 Maii 1793. — Pius VII, litter. encycl. die 17 Febr. 1800, et Const. dat. die 18 Jul. 1817. — Pius VIII, litter. encycl. die 29 Maii 1829. — Gregorius XVI, Const. dat. die 15 Augusti 1832. — Pius IX, litter. habit. die 22 Sep. 1852. (2) Trid. sess. XXIV, can. 5 et 7. — (3) Concil. Floren., et Instr. Enc. IV ad Armenos. — Bened. XIV, Const. *Bispospotalis*, 6 Maii 1742. — (4) Cap. 7 de *condic. oppos.* — (5) Hieron., epist. 79 ad Ocean. — Ambros., lib. VIII in cap. 16 Lucae, n. 6. — August., de nuptiis cap. 10.

intactas manere, oblatumque Ecclesiae adiumentum in tutelam morum prosperitatemque familiarum adhibere, quam ipsam vocare Ecclesiam in suspicionem inimicitiae, et in falsam atque iniquam violati iuris civilis insimulationem.

Et magis, quod Ecclesia catholica ut in re nulla potest ab religione officii et defensione iuris sui declinare, ita maxime solet esse ad benignitatem indulgentiamque proclivis in rebus omnibus quae cum incolunitate iurum et sanctitate officiorum suorum possunt una consistere. Quam ob rem nihil unquam de matrimonii statui, quin respectam habuerit ad statum communitatis, ad conditiones populorum; nec semel suarum ipsa legum praescripta, quoad potuit, mitigavit, quando ut mitigaret causas iustae et graves impulerunt. — Item non ipsa ignorat neque diffidit, sacramentum matrimonii, cum ad conservationem quoque et incrementum societatis humanae dirigatur, cognitionem et necessitudinem habere cum rebus ipsis humanis, quae matrimonium quidem consequuntur, sed in genere civili versantur: de quibus rebus iure decernunt et cognoscunt qui republicae praesunt.

Nemo autem dubitat, quin Ecclesiae conditor Iesus Christus potestatem sacram voluerit esse a civili distinctam, et ad suas utramque res agendas liberam atque expeditam; hoc tamen adiuncto, quod utrique expedit, et quod interest omnium hominum, ut coniunctio inter eas et concordia intercederet, in iisque rebus quae sint, diversa licet ratione, communis iuris et iudicii, altera, cui sunt humana tradita opportune et congruenter ab altera penderet, cui sunt caelestia concedita. Huiusmodi autem compositione, ac fere harmonia, non solum utriusque potestatis optima ratio continetur, sed etiam opportunissimus atque efficacissimus modus iuvandi hominum genus in eo quod pertinet ad actionem vitae et ad spem salutis sempiternae. Etenim sicut hominum intelligentiae, quemadmodum in superioribus Encyclicis Litteris ostendimus, si cum fide christiana conveniat, multum nobilitatur multoque evadit ad vitandos ac repellendos errores munitor, vicissimque fides non parum praesidiis ab intelligentia mutatur; sic pariter, si cum sacra Ecclesiae potestate civilis auctoritas amice congruat, magna utrique necesse est fiat utilitatis accessio. Alterius enim amplificatur dignitas, et, religione praesente, numquam erit non iustum imperium; alteri vero adiumenta tutelae et defensionis in publicum fidelium bonum suppeditantur.

Nos igitur, harum rerum consideratione permoti, cum studiose alias, tum vehementer in praesenti viros principes in concordiam atque amicitiam iungendam iterum hortamur; iisdemque paternam cum benevolentia veluti dexteram primi porrigimus, oblato supremae potestatis Nostrae auxilio, quod tanto magis est hoc tempore necessarium, quanto ius imperandi plus est in opinione hominum, quasi accepto vulnere, debilitatum. Incensis iam prociacii libertatis animis, et omne imperii, vel maxime legitimi, iugum nefario ausu detrectantibus, salus publica postulat, ut vires utriusque potestatis conscien-

tur ad prohibenda damna, quae non modo Ecclesiae, sed ipsi etiam civili societati impendunt.

Sed cum amicam voluntatum coniunctionem valde studemus, precamurque Deum, principem pacis, ut amorem concordiae in animos cunctorum hominum iniciat, tum temperare Nobis ipsi non possumus, quin Vestram industriam, Venerabiles Fratres, Vestrum studium ac vigilantiam, quae in Vobis summa esse intelligimus, magis ac magis hortando incitemus. Quantum contentione assequi, quantum auctoritate potestis, dato operam, ut apud gentes fidei Vestrae commendata integra atque incorrupta doctrina retineatur, quam Christus Dominus et caelestis voluntatis interpretes Apostoli tradiderunt, quemque Ecclesia catholica religiose ipsa servavit, et a Christianifidelibus servari per omnes aetates iussit.

Præcipuas curas in id insumite, ut populi abundant præceptis sapientiae christianae, semperque memoria teneant matrimonium non voluntate hominum, sed auctoritate nutuque Dei fuisse initio constitutum, et hac lege prorsus ut sit unus ad unam: Christum vero novi Foederis auctorem illud ipsum ex officio naturae in Sacramenta transtulisse, et quod ad vinculum spectat, legiferam et iudicalem Ecclesiae suae adtribuisset potestatem. Quo in genere cavendum magnopere est, ne in errorem mentes inducantur a fallacibus conclusionibus adversariorum, qui eiusmodi potestatem adeptam Ecclesiae vellent. Similiter omnibus exploratum esse debet, si qua coniunctio viri et mulieris inter Christianifideles citra Sacramentum contrahatur, eam vi ac ratione iusti matrimonii carere; et quamvis convenienter legibus civicis facta sit, tamen pluris esse non posse, quam ritum aut morem, iure civili introductum; iure autem civili res tantummodo ordinari atque administrari posse, quas matrimonio effecerunt ex sese in genere civili, et quas gigni non posse manifestum est, nisi vera et legitima illarum causa, scilicet nuptiale vinculum, existat.—Haec quidem omnia probe cognita habere maxime sponzorum refert, quibus etiam probata esse debent et notata animis, ut sibi liceat hac in re morem legibus gerere; ipsa non abnuent Ecclesia, quae vult atque optet ut in omnes partes salva sint matrimoniorum effecta, et ne quid liberis detrimenti offeratur.—In tanta autem confusione sententiarum, quae serpunt quotidie longius, id quoque est cognita necessarium, solvere vinculum coniugii inter christianos rati et consummatum nullius in potestate esse; ideoque manifesti criminis reos esse, si qui forte coniuges, quaecumque demum causa esse dicatur, novo si matrimonii nexu ante implicare velint, quam abruptum primum morte contigerit.—Quod si res eo devenerint, ut convictus ferri diutius non posse videatur, tum vero Ecclesiae sinit alterum ab altera seorsum agere, adhibendisque curis ac remediis ad coniugum conditionem accomodatam, lenire studet secessionis incommoda; nec umquam committit, ut de reconcilianda concordia aut non laboret aut desperet.—Verum haec extrema sunt; quo facile esset non descendere si sponsi non cupiditate acti, sed praesumptis

egotiatione tum officii coniugum, tum causis coniugiorum nobilissimis, ea qua aequum est mente ad matrimonium accederet; neque nuptias antevorteret continuatione quadam serieque flagitiorum; irato Deo. Et ut omnia paucis complectamur, tunc matrimonia placidam quietamque constantiam habitura sunt, si coniuges spiritum vitamque hauriant a virtute religionis, quae forti invictoque animo esse tribuit; quae efficit ut vitia, si qua sint in personis, ut distantia morum et ingeniorum, ut curarum maternas pondus, ut educationis liberorum operosa sollicitudo, ut comites vitae labores, ut casus adversi non solum moderate, sed etiam libenter perforantur.

Illud etiam cavendum est, ne scilicet coniugia facile appetantur cum alienis a catholico nomine; animos enim de disciplina religionis dissidentes vix sparari potest futuros esse celera concordēs. Quinimo ab eiusmodi coniugiis ex eo maxime perspiciunt esse abhorrendum, quod occasione praebet vitiae societati et communicationi rerum sacrarum, periculum religioni creat coniugis catholici, impedimento sunt bonae institutioni liberorum, et persepe animos impellunt, ut cunctarum religionum aequum habere rationem assuescant, sublato veri falsique discrimine.—Postremo loco, cum probe intelligamus, alienum esse a caritate Nostra neminem oportere, auctoritati fidei et pietati Vestrae, Venerabiles Fratres, illos commendamus, valde quidem miseros, qui aestu cupiditatum abrepti, et salutis suae plane immemores contra fas vivunt, haud legitimum matrimonii vinculo coniuncti. In his ad officium revocandis hominibus Vestra sollers industria versetur; et cum per Vos ipsi, tum interposita virorum bonorum opera, modis omnibus contendite, ut sentiant se flagitiose fecisse, agant nequitiae poenitentiam, et ad iustas nuptias ritu catholico ineundas animam inducant.

Haec de matrimonio christiano documenta ac praecepta, quae per has litteras Nostras Vobiscum, Venerabiles Fratres, communicanda censuimus, facile videtis, non minus ad conservationem civilis communis, quam ad salutem hominum sempiternam magnopere pertinere.—Faxit igitur Deus ut quanto plus habent illa momenti et ponderis, tanto dociles promptoque magis ad reverendum animos ubique nanciscantur. Huius rei gratia, supplice atque humili prece omnes pariter opem imploremus beatæ Mariae Virginis Immaculatae, quae, excelsis mentibus ad obediendum fidei, matrem se et adiutricem hominibus impertit. Neque minore studio Petrum et Paulum obsecremus Principes Apostolorum, domitores superstitionis, satores veritatis, ut ab eluvione renaissance errorum humanum genus firmissimo patrocinio tueantur.

Interea caelestium munerum auspiciis et singularis benevolentiae Nostrae testem, Vobis omnibus, Venerabiles Fratres, et populus vigilantiae Vestrae commissis, Apostolicam Benedictionem ex animo impertimus.

Datum Romae apud S. Petrum, die 19 Februarii an. 1880, Pontificatus Nostri anno secundo.—LEO PP. XIII.